

SUBJEKTI U KAZNENOM POSTUPKU - PRIVATNI TUŽITELJ

Položaj privatnog tužitelja u kaznenom postupku prema odredbama Zakona o kaznenom postupku iz 2008.godine, uređen je s istim pristupom kako je uređen i u Zakonu o kaznenom postupku iz 1997. godine. To znači da privatni tužitelj i dalje ima pravo djelotvornog pristupa kaznenom postupku kao osoba koja ima interes da sudjeluje u kaznenom postupku, kako radi ostvarenja svojih imovinskih i drugih zahtjeva tako i radi kažnjavanja počinitelja.

1. UVOD

Kazneni postupak provodi se pred sudom samo na zahtjev ovlaštenih tužitelja. Za kaznena djela za koja se progona po službenoj dužnosti ovlaštenu tužitelju je državni odvjetnik koji za ta kaznena djela mora pokrenuti kazneni postupak i obavljati funkciju kaznenog progona u interesu Republike Hrvatske i svih njezinih građana neovisno o volji osobe koja je oštećena kaznenim djelom. Ako državni odvjetnik ustanovi da nema osnova za pokretanje ili provođenje kaznenog progona, na njegovo mjesto može stupiti oštećenik te obavljati funkciju kaznenog progona u svojstvu oštećenika kao tužitelja.

Za kaznena djela za koja se progona po privatnoj tužbi ovlaštenu tužitelju je privatni tužitelj. Isključivo o njemu ovisi da li će protiv počinitelja kaznenog djela, za koja se progona poduzima temeljem privatne tužbe, pokrenuti kazneni postupak i obavljati funkciju kaznenog progona jer on u svojoj odluci nije ničim ograničen, osim zakonskim rokovima.

Broj kaznenih djela za koja se progona poduzima temeljem privatne tužbe znatno je manji od onih za koja se progona po službenoj dužnosti.

Opravdanje privatne tužbe je prije svega u malom značaju kaznenih djela za koja se progona po privatnoj tužbi, ali i u činjenici da bi kazneni progona za neka od tih djela, ukoliko bi se poduzimao po službenoj dužnosti, nanijelo veću štetu žrtvi kaznenog djela nego samo počinjeno djelo.

Budući da određena kaznena djela pogađaju pretežito privatne interese, to su radi zaštite tih privatnih interesa kaznenim zakonom točno određena kaznena djela za koja se

progon poduzima temeljem privatne tužbe. Propisujući tko je ovlašten tužitelj, a radi se u pravilu o lakšim kaznenim djelima, određena je na taj način iznimka od načela oficijelnosti kaznenog progona prema kojem je započinjanje i vođenje kaznenog postupka službena dužnost nadležnog državnog odvjetnika.

Kaznena djela za koja se prema izričitim odredbama Kaznenog zakona ("Narodne novine" broj 110/97,27/98,50/00, 129/00,51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 84/05,71/06, 110/07, 152/08 – dalje : KZ), progoni po privatnoj tužbi jesu : tjelesna ozljeda (čl. 98. u vezi sa čl. 102. st. 1. KZ), prisila (čl. 128. st. 1. i 3. KZ), prijetnja (čl. 129. st. 1. i 4. KZ), kaznena djela protiv časti i ugleda (uvreda, kleveta, iznošenje osobnih ili obiteljskih prilika, predbacivanje kaznenog djela, čl. 199.-202., čl. 204. st. 1. KZ), krađa stvari male vrijednosti (čl. 216. st. 2. i 3. KZ), utaja stvari male vrijednosti (čl. 220. st. 1., 2., 5. i 6. KZ), prijevara kojom je pribavljena mala imovinska korist ili prouzročena mala imovinska šteta, ili je počinjena samo s ciljem da se drugoga ošteti (čl. 224. st. 5., 6. i 8. KZ), zlouporaba povjerenja (čl. 227. st.1. i 3. KZ), protuzakoniti ribolov u tuđem lovištu (čl. 259. st. 2. i 3. KZ), te samovlast (čl. 329.st.1. i 3. KZ).

Kazneni zakon je uz navedeno respektirao i činjenicu da počinitelji nekih kaznenih djela, za koja se inače progon poduzima po službenoj dužnosti, mogu biti srodnici oštećenih osoba ili u vrlo bliskim odnosima s njima koji zbog toga kvalitativno mijenjaju stav prema počiniteljima te je za ta kaznena djela progon prepustio samim oštećenicima. Tako je čl. 237. KZ, naveden katalog kaznenih djela za koja je progon, zbog postojanja točno definiranog srodničkog i drugog bliskog odnosa, prepušten oštećenicima među kojima su krađa (čl.216. st.1.), teška krađa (čl. 217.), oduzimanje tuđe pokretne stvari (čl. 221. st. 1. i 2.), prijevara (čl. 224. st.1. i 2.), povreda tuđih prava (čl. 228. st.1.) i prikrivanje (čl. 236.), ako su ta kaznena djela počinjena prema bračnom drugu, rođaku po krvi u ravnoj lozi, bratu ili sestri, posvojitelju ili posvojeniku ili prema osobi s kojom počinitelj živi u zajedničkom domaćinstvu,

Pozicija privatnog tužitelja određena je općim odredbama Zakona o kaznenom postupku ("Narodne novine" broj 62/08 i 158/09 - dalje: ZKP), koje se odnose na oštećenika, jer je privatni tužitelj osoba oštećena kaznenim djelom, pa kao oštećenik po čl.47.toč.9.ZKP, ima pravo podnijeti privatnu tužbu, a koje su odredbe sadržane u čl.47. do 54. ZKP, zatim je pozicija privatnog tužitelja određena i odredbama koje se odnose na žrtvu kaznenog djela jer je i privatni tužitelj osoba koja zbog počinjenja kaznenog djela može trpiti fizičke i duševne posljedice, imovinsku štetu ili bitnu povredu temeljnih prava i sloboda, kako je pojam žrtve definiran čl.202.st.2. toč.10. ZKP, pa se i na privatnog tužitelja mogu smisleno primijeniti odredbe čl.43. i 44. ZKP, dok se izravne odredbe o privatnom tužitelju nalaze u čl.60. do 63. te čl. 54. do 59. u svezi sa čl. 60. st.4. ZKP.

2. TKO MOŽE BITI PRIVATNI TUŽITELJ

Privatni tužitelj može biti svaka fizička ili pravna osoba koja je ovlaštena na kazneni progon punoljetnih i ubrojivih počinitelja za kaznena djela za koja je kaznenim zakonom propisano da se progone privatnom tužbom. Privatni tužitelj je, uz sud, okrivljenika te državnog odvjetnika i oštećenika kao tužitelja, glavni procesni subjekt kaznenog postupka obzirom da bez njegove inicijative, koja se manifestira podnošenjem privatne tužbe nadležnom sudu, nema kaznenog postupka. Privatni tužitelj je stranka optužbe u postupku koji se vodi prema odredbama ZKP, budući da je čl. 45. st.1. Zakona o sudovima

za mladež („Narodne novine“ broj 111/97, 27/98 i 12/02), propisano da je u postupku prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela jedini ovlašten tužitelj državni odvjetnik.

Prema čl.202.st.2.toč.14. ZKP, privatni tužitelj je procesno određen kao osoba koja je podnijela privatnu tužbu radi progona kaznenih djela za koja se progoni po privatnoj tužbi.

Osim osoba neposredno oštećenih kaznenim djelom za koja se progon poduzima privatnom tužbom, moguće je da se pravo na podnošenje privatne tužbe kaznenim zakonom dopusti i osobama koje nisu izravno oštećene kaznenim djelom, ali su u posebnom svojstvu s oštećenom osobom. Tako je čl.204.st.2. KZ, propisano da kazneni postupak privatnom tužbom mogu pokrenuti bračni drug, djeca, roditelji, posvojitelji, posvojenici, braće ili sestre oštećene umrle osobe kada su u pitanju kaznena djela protiv časti i ugleda iz čl. 199. do 202. KZ, (uvreda, kleveta, iznošenje osobnih ili obiteljskih prilika), za koja se kazneni postupak pokreće privatnom tužbom, čime se kao pasivni subjekt kaznenog djela zaštićuje umrla osoba.

Pravo na podnošenje privatne tužbe u ovom slučaju valjalo bi priznati i izvanbračnom drugu budući da se on po čl.89. toč. 30 KZ, smatra članom obitelji, ali i jer je prema Obiteljskom zakonu ("Narodne novine" broj 116/03, 17/04, 136/04, 107/07), položaj izvanbračnog druga izjednačen s položajem bračnog druga.

Od ove odredbe materijalnog prava valja razlikovati odredbe procesnog prava iz čl.49. ZKP, koje također određuju krug osoba bliskih oštećeniku koje su ovlaštene na podnošenje privatne tužbe ili davanje izjave pred sudom da nastavljaju postupak koji je oštećenik započeo ukoliko on umre u tijeku roka za podnošenje privatne tužbe ili u tijeku kaznenog postupka /sukcesori privatnog tužitelja/. Tom krugu osoba, pripadaju bračni i izvanbračni drug oštećenika, njegova djeca, roditelji, braća i sestre, posvojitelj i posvojenik, koji mogu privatnu tužbu podnijeti, odnosno dati izjavu da postupak nastavljaju u roku od tri mjeseca nakon smrti oštećenika.

U ovom slučaju kazneno djelo koje se progoni po privatnoj tužbi počinjeno je prema oštećeniku kao aktivnom subjektu kaznenog djela i osobe iz čl.49. ZKP, mogu biti procesno legitimirane u odnosu na svako kazneno djelo koje se progoni po privatnoj tužbi za razliku od slučaja propisanog u čl.204.st.2. KZ, u kojem su točno određene osobe procesno legitimirane samo u odnosu na kaznena djela protiv časti i ugleda iz čl. 199. do 202. KZ.

Privatnu tužbu zbog krivičnog djela klevete iz čl.169. KZ, legitimirana je podnijeti samo ona osoba na koju se direktno odnosi iznošenje ili prenošenje nečega neistinitog što može škoditi nečijoj časti i ugledu, pa na podnošenje nije legitimirana sestra, ma koliko se osjetila lično tangiranom odnosnim iznošenjem ili prenošenjem nečega neistinitog na štetu svoga brata. (Sestra i druge osobe mogle bi po čl.55 ZKP samo nakon smrti privatnog tužioca nastaviti postupak.). Okružni sud Zagreb, Kž-990/72 od 16. rujna 1972.godine.

Privatni tužitelj može biti i osoba oštećena kaznenim djelom za koja se progon inače poduzima po službenoj dužnosti, ali pod uvjetom da se radi o kaznenim djelima iz čl.216. st.1., čl. 217., čl. 221. st. 1. i 2., čl.224. st.1. i 2., čl.228. st.1. i čl.236. KZ, te pod uvjetom da je počinitelj ta djela počinio prema bračnom drugu, rođaku po krvi u ravnoj lozi, bratu ili sestri, posvojitelju ili posvojeniku ili prema osobi s kojom počinitelj živi u zajedničkom domaćinstvu, kako je sve to uređeno čl.237. KZ.

Ovlaštenje za pokretanje kaznenog postupka u slučaju iz čl.237. KZ, određuje se prema vremenu počinjenja kaznenog djela čime naknadne statusne promjene oštećenika ili okrivljenika ne predstavljaju okolnosti koje bi državnom odvjetniku dale pravo na pokretanje kaznenog postupka po službenoj dužnosti. Tako se u odluci Okružnog suda u

Bjelovaru, broj: KŽ-270/89 od 23. veljače 1989. godine, navodi : „Bračni drug koji je u vrijeme počinjenja kaznenog djela bio ovlašten da protiv drugog bračnog druga kao počinitelja kaznenog djela podnese privatnu tužbu ne gubi to pravo ni nakon razvoda braka. Vrijeme koje je mjerodavno za ocjenu tko je ovlašten pokrenuti postupak jeste vrijeme počinjenja djela te na tu ovlast ne utječe kasniji razvod braka“.

Dakle u ovom slučaju nikako ne može doći do situacije da na mjesto oštećenika – privatnog tužitelja u postupku koji se vodi na njegov zahtjev, a koji je preuzeo kazneni progon, npr. nakon što je državni odvjetnik zbog postojanja odnosa između oštećenika i počinitelja djela i vrste počinjenog kaznenog djela koje ima u vidu propis čl.237. KZ, odbacio kaznenu prijavu, stupi državni odvjetnik i sam preuzme progon i zastupanje optužbe do završetka rasprave, kako je to njegovo pravo definirano čl.58. st.2. ZKP u odnosu na oštećenika – oštećenika kao tužitelja.

Kada se radi o krađi stvari iz zajedničkog domaćinstva i kućanstva bračnih drugova, onda je na neposrednu privatnu tužbu ovlašten bilo koji od bračnih drugova – odluka VSH KŽ- 852/66 od 2.srpnja 1966.godine.

Za pravne osobe privatnu tužbu podnosi predstavnik pravne osobe koja može biti osoba koja ima ovlast za zastupanje pravne osobe na temelju zakona, odluke nadležnog tijela, statuta, društvenog ugovora, odluke tijela pravne osobe ili osoba kojoj je tijelo ili osoba ovlaštena za zastupanje dala punomoć.

Neosnovano je stanovište prema kome informativna ustanova kao kolektivna osoba ne može biti oštećena krivičnim djelom protiv časti i ugleda, pa prema tome ni biti privatni tužilac, kao i da to ne može biti niti zato što bi inkriminiranim tvrdnjama u članku mogli biti povrijeđeni u svojoj časti i ugledu samo pojedini novinari kao suradnici jednih novina u nakladi ove informativne ustanove, a ne i sama ustanova, budući da su oni spomenuti u članku, a ne i ustanova. Napadnuti novinari u svojoj časti i ugledu nisu samo napadnuti kao pojedinci, nego zapravo kao članovi radne zajednice ove informativne ustanove, koja izdaje novine na izdavanju kojih oni rade, pa stoga, kao i zbog toga što kolektivna osoba (pravna osoba) prema našem zakonodavstvu i usvojenoj praksi sudova može biti oštećena krivičnim djelom, nema zapreke da se ona pojavi i kao privatni tužilac. Odluka VSH, I KŽ- 1440/73 od 17. siječnja 1974.godine

Za maloljetnike i osobe koje su lišene poslovne sposobnosti, prema čl.62.st.1. ZKP, privatnu tužbu podnose njihovi zakonski zastupnici, a ako se radi o starijem maloljetniku, onda je čl.62. st.2. ZKP, propisano da i on sam može podnijeti privatnu tužbu.

To znači da za maloljetnike privatnu tužbu mogu podnijeti njihovi roditelji (prema čl. 98. st. 1. Obiteljskog zakona, roditelji imaju dužnost i pravo zastupati svoje dijete i za njega sklapati pravne poslove, osim ako je ovim Zakonom drukčije određeno), ali to mogu biti i druge osobe, ustanova ili druga pravna osoba koja obavlja djelatnost socijalne skrbi, sukladno odredbama Obiteljskog zakona. Ne može npr. za maloljetnu osobu privatnu tužbu podnijeti baka ako su živi maloljetnikovi roditelji i ako su oni njegovi zakonski zastupnici.

Maloljetnik s navršениh šesnaest godina može sam podnijeti privatnu tužbu, a kako uz njega to može učiniti i njegov zakonski zastupnik, nije isključeno postojanje dviju privatnih tužbi.

Prema prof.dr. Pavišiću, Komentar Zakona o kaznenom postupku V izdanje, str.74, u slučaju postojanja dviju tužbi, jednoj podnijetoj po starijem maloljetniku, a jednoj po zakonskom zastupniku, one se uzimaju kao jedan akt, ako se odnose na isto kazneno djelo i počinitelja.

Suprotno stajalište zauzima dr. Branko Petrić (Komentar Zakona o krivičnom postupku 1982, str. 125), koji navodi da je isključena mogućnost konkurencija privatnih tužbi zakonskog zastupnika i starijeg maloljetnika u odnosu na isto djelo i počinitelja. To stoga, kako se navodi, jer bi se postavilo pitanje tko bi odlučivao i na osnovu kojih propisa, o tome po kojoj privatnoj tužbi se ima postupati, a drugo time bi se starijem maloljetniku

uskratilo pravo podnošenja privatne tužbe koja su mu data baš radi ostvarenja prava i ovlaštenja.

Smatramo prihvatljivijim drugo stajalište, i to stoga što sud ne može dvije privatne tužbe koje se odnose na isto kazneno djelo i istog počinitelja tretirati kao jedan optužni akt jer to nije propisano ni jednom odredbom ZKP, a sud je dužan odlučivati povodom svakog optužnog akta koji se zaprimi na sudu. Ne dolazi u tom slučaju u obzir ni primjena odredbi o spajanju postupka obzirom da te odredbe imaju u vidu situaciju u kojoj je ista osoba okrivljena za više kaznenih djela ili u kojoj je više osoba okrivljeno za jedno kazneno djelo, a drugo sud doista nije ovlašten, jer za to nema uporišta u ZKP, arbitrirati po čijoj će privatnoj tužbi postupati. Ako su privatne tužbe podnijete u različito vrijeme, onda nema nikakve dvojbe, sud je obvezatan postupati po prvopodnijetoj privatnoj tužbi bez obzira da li ju je podnio stariji maloljetnik ili njegov zakonski zastupnik, dok će drugu odbaciti temeljem čl.525.st.1. u svezi sa čl.355. ZKP. Ukoliko su privatne tužbe podnijete u isto vrijeme i jednake su kvalitete smatramo da bi prednost valjalo dati privatnoj tužbi starijeg maloljetnika jer je ona ipak jasna manifestacija njegove volje da poduzme kazneni progon i jer bi se tako najizravnije realiziralo njegovo pravo koje mu pripada temeljem čl.62. st.2. ZKP.

Ukoliko su privatne tužbe starijeg maloljetnika i zakonskog zastupnika različito postavljene, moralo bi doći do intervencije centra za socijalnu skrb.

Pitanje zastupanja maloljetnika mora se utvrditi odmah na početku postupka s time što sud to pitanje, ukoliko je sporno, ne može rješavati kao prethodno pitanje na osnovu čl.18. ZKP, obzirom da je to procesno pitanje, a odredbe čl.18. ZKP, predviđaju rješavanje pitanja primjene materijalnog prava.

Ukoliko je zakonski zastupnik počinitelj kaznenog djela, ili kad su interesi maloljetnika i zakonskog zastupnika u suprotnosti, ili zakonski zastupnik protivno dužnosti odbija ili odugovlači s podnošenjem privatne tužbe, onda bi centar za socijalnu skrb bio dužan, nakon što o tome dobije obavijest, a radi zaštite osobnih i imovinskih prava i interesa maloljetnika, imenovati posebnog skrbnika za podizanje privatne tužbe.

Da bi zakonski zastupnik prema čl.62.st.1. ZKP, podnio privatnu tužbu za osobu lišene poslovne sposobnosti on mora uz privatnu tužbu dostaviti i dokaz da je oštećenu osobu sud u smislu čl.159. Obiteljskog zakona lišio poslovne sposobnosti. To znači da za postupanje zakonskog zastupnika nije dovoljno da je postupak za lišenje poslovne sposobnosti pokrenut ili da traje.

Osim privatnog tužitelja i zakonskog zastupnika maloljetnog oštećenika, privatnu tužbu temeljem punomoći može podnijeti i opunomoćeni odvjetnik, a njega kao opunomoćenika može zamijeniti odvjetnički vježbenik s položenim pravosudnim ispitom (č.54.st.1. ZKP), s time što odvjetnički vježbenik smije zamjenjivati pred sudovima i drugim tijelima samo onog odvjetnika kod kojeg se nalazi na vježbi, kako to proizlazi iz odredbi čl.8. i 65. Zakon o odvjetništvu („Narodne novine“ broj: 9/94, 117/08, 50/09, 75/09).

Kad je više osoba istodobno oštećeno kaznenim djelom onda je svaka od njih ovlaštena na poduzimanje kaznenog progona podizanjem privatne tužbe kako to proizlazi iz odredbe čl.50. ZKP. Pravo je svakog od njih neovisno od prava ostalih. Moguće je da pravo na podnošenje privatne tužbe jednog oštećenika zastari, a drugog ne.

Ukoliko svatko od oštećenih podnese privatnu tužbu, onda je nužno provesti

jedinstveni postupak, dakle izvršiti spajanje postupka u smislu čl.25.st.1.toč.1. ZKP, i izreći jednu presudu.

Tako se u odluci Okružnog suda Zagrebu, broj: K-380/69 od 10. prosinca 1969. – (prema Ivica Kramarić, Zakon o kaznenom postupku, str.304), navodi : „U slučaju kada je više osoba istodobno ovlašteno na podizanje privatne tužbe, svaka od njih može dati samostalnu izjavu, ali ako je jedan pokrenuo postupak, ostali se samo mogu priključiti pokrenutom postupku, a ako su podnesene ipak samostalne tužbe, one se spajaju u jedinstveni postupak i donosi se jedna presuda“.

Moguće je da netko od oštećenih osoba tijekom postupka odustane od privatne tužbe, međutim to nema nikakva utjecaja na sam postupak što se tiče ostalih privatnih tužitelja u odnosu na koje će se postupak i dalje nastaviti. Ako je po privatnoj tužbi jedne od oštećenih osoba postupak pravomoćno dovršen, onda ostali oštećenici, zbog presuđene stvari, ne mogu više pokretati postupak bez obzira što su glede rokova još uvijek u mogućnosti podnijeti privatnu tužbu.

Ukoliko je postupak obustavljen zbog odustajanja od privatne tužbe jednog od privatnih tužitelja, ostali oštećenici mogu podnošenjem privatne tužbe pokrenuti kazneni postupak, naravno ako su još uvijek u dopuštenim rokovima za podnošenje privatne tužbe.

Privatni tužitelj koji je odustao od privatne tužbe ne može više podnijeti privatnu tužbu, a niti može ostvarivati imovinskopravni zahtjev u kaznenom postupku po privatnoj tužbi jednog od oštećenih.

Isključena je mogućnost podnošenja privatne tužbe protiv neubrojive osobe, obzirom da je čl.549. st.2. ZKP, propisano da se postupak prema osobama koje su u vrijeme počinjenja protupravnog djela bile neubrojive pokreće i vodi samo na zahtjev državnog odvjetnika. Stoga ako je neubrojiva osoba protupravnom radnjom ostvarila obilježja kaznenog djela za koja se progon poduzima po privatnoj tužbi, oštećenik bi se trebao obratiti državnom odvjetniku radi poduzimanja kaznenog progona.

Češće će se u praksi događati da se tek tijekom postupka po privatnoj tužbi, a nakon psihijatrijskog vještačenja, ustanovi da je okrivljenik u vrijeme počinjenja djela bio neubrojiv, odnosno da je u stanju neubrojivosti počinio protupravno djelo. Smatramo da bi u takvoj procesnoj situaciji sud morao donijeti presudu kojom se optužba odbija temeljem čl.452.toč.2. ZKP, dakle jer je postupak vođen bez zahtijeva ovlaštenog tužitelja, a nikako prekidati postupak i temeljem vlastite inicijative dostavljati spis državnom odvjetništvu na daljnje postupanje. Privatni tužitelj može nakon donošenja odbijajuće presude kod nadležnog državnog odvjetništva dati inicijativu za njihovo angažiranje u kaznenom postupku.

3. ROK ZA PODNOŠENJE PRIVATNE TUŽBE

Oštećena fizička ili pravna osoba temeljem čl.61.st.1.ZKP, privatnu tužbu nadležnom sudu može podnijeti u neprekoračivom (prekluzivnom) roku od tri mjeseca od dana kada je saznala za kazneno djelo i počinitelja. Ukoliko privatni tužitelj izvan toga roka podnese privatnu tužbu ista će se odbaciti. U slučaju propuštanja roka za podnošenje privatne tužbe nema mogućnosti povrata u prijašnje stanje jer ta mogućnost nije propisana ZKP.

O pravodobnosti privatne tužbe, i to kada su u pitanju svi rokovi koji se odnose na privatnu tužbu glede podizanja privatne tužbe ili glede preuzimanja kaznenog progona, sud vodi računa po službenoj dužnosti u svim fazama postupka do njegovog pravomoćnog završetka, pa će ovisno o stadiju postupka u kojem je utvrdio prekoračenje roka donijeti rješenje o odbacivanju, ukoliko je to utvrdio prije početka rasprave, rješenje o obustavi postupka ukoliko je to utvrdio za trajanja rasprave pa do zaključenja rasprave ili će donijeti presudu kojom se optužba odbija ukoliko je prekoračenje rokova utvrdio po zaključenju rasprave.

Temeljem čl.61.st.1. ZKP, rok od tri mjeseca počinje teći od dana saznanja za kazneno djelo i počinitelja, dakle kumulativno, što konkretno znači od posljednjeg dana saznanja. Sam rok za podnošenje privatne tužbe počinje teći od dana saznanja, što znači da dan na koji je oštećena osoba saznala za djelo i počinitelja ne ulazi u taj rok, pri čemu je nužno da je upravo oštećena osoba saznala za djelo i počinitelja, a ne neka druga osoba za nju.

Pri određivanju roka nužno je voditi računa o vrsti kaznenog djela, prema tipovima bića kaznenog djela, koje se privatnom tužbom okrivljenom stavlja na teret. Mora se voditi računa radi li se u konkretnom slučaju o trajnom kaznenom djelu, ili kaznenom djelu stanja. U slučaju trajnog kaznenog djela rok ne teče dok traje zabranjena posljedica, a počinje teći prestankom protupravnog stanja, dok u slučaju kaznenog djela stanja, rok počinje teći ostvarenjem protupravne radnje. Također je važno pri određivanju rokova imati u vidu i da li je počinitelj kaznenog djela koje se progoni po privatnoj tužbi počinio produljeno kazneno djelo obzirom da bi u tom slučaju rok počeo teći od momenta kada je poduzeta posljednja radnja kojom su ostvarena obilježja kaznenog djela koje ulazi u sastav produljenog kaznenog djela.

Ako je oštećeni saznao za kazneno djelo, a nije istovremeno saznao i za počinitelja, on u suštini ne može podnijeti privatnu tužbu jer se postupak kod suda može voditi samo protiv poznatog počinitelja. Tek kada oštećeni sazna tko je počinitelj kaznenog djela počinje mu teći rok od tri mjeseca. Ukoliko oštećeni podnese privatnu tužbu protiv pogrešne osobe, on ipak ostaje u roku za podnošenje privatne tužbe od dana saznanja za stvarnog počinitelja.

Ukoliko privatni tužitelj podnese sudu privatnu tužbu protiv nepoznatog počinitelja, sud nije ovlašten utvrđivati identitet počinitelja, nego će sud u tom slučaju pozvati privatnog tužitelja da u određenom roku, a u smislu čl. 78.st.3. ZKP, dopuni, odnosno ispravi privatnu tužbu navođenjem podataka o osobi počinitelja kako bi se po njoj moglo postupati te će ga istodobno i upozoriti na posljedice ako prema tome ne postupi, pa ukoliko privatni tužitelj to ne učini ili propusti rok za dopunu, odnosno ispravak, sud će rješenjem odbaciti privatnu tužbu.

Međutim to ne sprječava privatnog tužitelja da po utvrđenju identiteta osobe počinitelja podigne privatnu tužbu za isto to kazneno djelo pod uvjetom da je održao rok od tri mjeseca od dana saznanja za djelo i počinitelja.

Ukoliko se oštećenik povodom počinjenja kaznenog djela obrati policiji, isti su prema čl.63. Zakona o policijskim poslovima i ovlastima (Narodne novine broj: 76/2009) dužni izvijestiti podnositelja prijave ako se pri podnošenju kaznene prijave ili provođenjem izvida utvrdi da se radi o kaznenom djelu koje se progoni po privatnoj tužbi te su dužni na zahtjev osobe ovlaštene na podnošenje privatne tužbe, poduzeti radnje za utvrđivanje vjerojatnog počinitelja koje ta osoba ne može sama poduzeti.

Znači oštećena osoba se za pomoć može obratiti policiji i samo radi utvrđivanja identiteta osobe koja je prema njoj poduzela protupravnu radnju, osim kada su u pitanju kaznena djela protiv časti i ugleda, kako to proizlazi iz čl. 98. st.1. Pravilnika o načinu postupanja policijskih službenika („Narodne novine“ broj: 89/2010).

U odluci Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj: Kzz 10/1991 od 30. travnja 1991. godine, jasno je izraženo stajalište o rokovima za podnošenje privatne tužbe iz čl.61.st.1. ZKP, čak i u situaciji kada je prilikom podnošenja privatne tužbe došlo do pogrešne identifikacije osobe počinitelja. Tako je u istoj odluci navedeno:

„Točno je da je krivično djelo iz čl. 42. st. 1. KZH (sada čl.98. KZ), za koje su pobijanom presudom osuđeni optuženici, izvršeno 12. srpnja 1989. godine, a da je privatna tužba protiv Š. N. u Općinskom sudu u Koprivnici zaprimljena 15. studenog 1989, a protiv Ž. I. dana 15. veljače 1990, kako se to navodi u zahtjevu, međutim, neosnovano je stajalište izraženo u zahtjevu javnog tužioca, da je time privatni tužitelj propustio rok iz čl. 52. st. 1. ZKP (sada čl.61.st.1. ZKP). Naime, rok od tri mjeseca za podizanje privatne tužbe počinje teći od dana kada je osoba ovlaštena na podnošenje privatne tužbe saznala za krivično djelo i učinioca, dakle riječ je o određenom subjektivnom roku. U konkretnom slučaju iz dostavljenog spisa Općinskog suda u Koprivnici broj K 567/89, uz koji je priložen i spis istog suda broj K-329/89, nedvojbeno proizlazi da je privatni tužitelj K. I. preko punomoćnika H. M., odvjetnika iz K., podigao privatnu tužbu protiv D. Z., milionara OSUP-a Koprivnica dana 20. srpnja 1989. godine. Podneskom od 13. studenog 1989. godine, zaprimljenim u Općinskom sudu Koprivnica dana 15. studenog 1989. godine, punomoćnik privatnog tužitelja obavještava sud da je tek tada saznao da napadač na privatnog tužitelja nije bio okr. D. Z., već drugi milicionar - Š. N. te da zbog toga odustaje od privatne tužbe protiv okr. D. Z. Dana 15. studenog 1989. godine u Općinskom sudu zaprimljena je privatna tužba protiv okr. Š. N., u kojoj je sadržan opis događaja na identičan način kao i privatnoj tužbi protiv okr. D. Z., protiv koga je u međuvremenu krivični postupak obustavljen, pri čemu je posebno značajno da se u činjeničnom opisu djela u oba slučaja navodi da su djelo izvršili okrivljenik i njegov drug, također milicionar. Na glavnoj raspravi održanoj 30. siječnja 1990. privatni tužitelj je izjavio da je tek na raspravi u drugom parničnom postupku, održanoj 26. siječnja 1990. saznao da je sa okr. Š. N. bio i okr. Ž. I., protiv koga je i podnio privatnu tužbu dana 15. veljače 1990. godine. Uz takvo stanje stvari, ishitrena je tvrdnja u zahtjevu javnog tužioca, da je privatni tužitelj obojicu optuženika poznao u vrijeme izvršenja krivičnog djela, jer da to proizlazi iz njegova iskaza kada je saslušan kao svjedok na glavnoj raspravi od 9. svibnja 1990. godine.“

Ukoliko privatni tužitelj umre u tijeku roka za podnošenje privatne tužbe ili u tijeku kaznenog postupka, onda njegov bračni i izvanbračni drug, djeca, roditelji, braća i sestre, posvojitelj i posvojenik, mogu podnijeti privatnu tužbu, odnosno dati izjavu da nastavljaju postupak u roku od tri mjeseca nakon njegove smrti kako je taj rok određen čl.49. ZKP. Ukoliko privatni tužitelj umre u tijeku kaznenog postupka sud nije dužan upozoravati ovlaštene osobe da mogu nastaviti kazneni postupak u roku od tri mjeseca, pa će, ukoliko oni ne nastave kazneni progon, postupak obustaviti rješenjem.

Valja upozoriti da je rok od tri mjeseca poslije smrti privatnog tužitelja kojega ima u vidu odredba iz čl.49. ZKP, objektivan, pa on teče od smrti oštećenika bez obzira da li je on znao za kazneno djelo i počinitelja ili nije, a koje tumačenje proizlazi iz dikcije sadržaja zakonske odredbe u kojoj se navodi »... tri mjeseca poslije njegove smrti ...«, ali i iz sadržaja »... u tijeku roka...« jer se očito misli da je pokojni oštećenik saznao za djelo i počinitelja pa mu je počeo teći rok od tri mjeseca kao i da on do momenta njegove smrti nije istekao. Stoga ukoliko srodnici iz čl.49. ZKP, nakon proteka roka od tri mjeseca po oštećenikovo smrti podnesu privatnu tužbu ista će se odbaciti, a ukoliko nakon tog roka daju izjavu da postupak nastavljaju, postupak će se obustaviti.

Također treba istaći potrebu razlikovanja roka za podnošenje privatne tužbe, kao roka procesnog prava i roka zastare kaznenog progona, kao roka materijalnog prava. To su sasvim različiti rokovi i stoga oni počinju i teku neovisno jedan od drugoga, pa se neovisno i završavaju. U pravilu će pravo na privatnu tužbu zastariti prije nego što zastari pravo na progon kaznenog djela. Budući da pravo na privatnu tužbu počinje zastarijevati od dana kada je ovlašten tužitelj saznao za kazneno djelo i počinitelja, moguća je situacija, obzirom na kratkoću rokova zastare kaznenog progona za neka od kaznenih djela koja se progone po privatnoj tužbi, da prije nastupi zastara kaznenog progona koja se računa od dana počinjenja kaznenog djela, nego što nastupi zastara prava na podnošenje privatne

tužbe (jer je privatni tužitelj mogao saznati za djelo i počinitelja i nakon proteka roka zastare kaznenog progona).

„Kod privatne tužbe zbog krivičnog djela iz člana 169/2 KZ privatni tužitelj, a u svezi članka objavljenog tijekom 1962. godine istakao je da je za inkriminirani članak okrivljenog saznao tek 30. veljače 1967. godine, kada je pušten iz istražnog zatvora u kome se nalazio skoro četiri godine, zbog čega smatra da tek od toga dana njegovog saznanja o izvršenju krivičnog djela mogu da teku i rokovi zastarjelosti kako za podnošenje tužbe u smislu člana 52. ZKP tako i za nastupanje opće zastarjelosti prava na gonjenje po članu 80. stav 1. točke 6. KZ. Međutim iznijeta činjenica ne može se u smislu člana 81. stav 2. KZ smatrati kao vrijeme za koje se po zakonu gonjenje ne može otpočeti.“ Osim toga propis člana 81. stav 6. KZ je kategoričan, jer navodi da zastara krivičnog gonjenja nastaje u svakom slučaju..“, što znači bez obzira na činjenicu o tome, kada je oštećeni saznao za izvršeno krivično djelo.“ (Odluka VSS broj 12/68 prema Mr. Dragutin Gajšek – Institut zastare u našem krivičnom pravu i praksi, Zagreb : Željeznička tiskara - 1971. str.34)

To znači da glede zastarijevanja roka za podnošenje privatne tužbe od tri mjeseca od dana saznanja za djelo i počinitelja postoji ograničenje u vidu zastarnog roka materijalnog prava, pa ako su istekli rokovi zastare kaznenog progona po materijalnom pravu, onda privatni tužitelj zbog toga više ne može kazneno progoniti počinitelja zastarjelog kaznenog djela, a ako ipak podnese privatnu tužbu ona će se odbaciti.

Posebno je određen rok u postupku po privatnoj tužbi povodom kaznenog djela uvrede u čl.61.st.2. ZKP, obzirom da okrivljenik /znači ovaj rok se odnosi na okrivljenika/ može i nakon proteka roka od tri mjeseca od dana saznanja za kazneno djelo uvrede i počinitelja sve do završetka rasprave podignuti protutužbu protiv privatnog tužitelja koji ga je uvrijedio istom prilikom. Ukoliko je protutužba, kao uvjetovan optužni akt, podnijeta izvan roka od tri mjeseca u cijelosti je ovisna o tužbi kojom je pokrenut i vodi se postupak, pa ako privatni tužitelj povuče privatnu tužbu postupak se ne može nastaviti ni po protutužbi, a ukoliko je okrivljenik održao rok od tri mjeseca, bez obzira na eventualno povlačenje tužbe, po protutužbi se u postupku postupa kao i po svakoj drugoj privatnoj tužbi.

„Ako privatni tužitelj do završetka glavne rasprave odustane od privatne tužbe zbog krivičnog djela uvrede iz čl.76. KZH, prestaje zbog uzvraćene uvrede okrivljenikovo pravo na protutužbu iz čl. 52. st. 2. ZKP, a ako ju je već podnio, odbacit će se (čl. 438. ZKP u vezi s čl. 270, toč. 3. ZKP), ili će s optužba odbiti (čl. 349. toč. 6. ZKP).

Ukoliko je protutužba podnesena u roku iz čl. 52, st. 1. ZKP, sud nije ovlašten da privatnu tužbu odbaci ili optužbu odbije. Suprotnim postupanjem bila bi porijeđena odredba čl. 52. st. 1. ZKP i učinjena povreda krivičnog zakona iz čl. 364. toč. 3. ZKP. Okružni sud Bjelovar, broj KŽ- 617/88.

Ako je protutužba za kazneno djelo uvrede podnijeta do završetka glavne rasprave po tužbi po kojoj se vodi kazneni postupak zbog kaznenog djela uvrede, sud je dužan o njoj meritorno odlučiti bez obzira da li okrivljeni po tužbi priznaje djelo za koje je tužen ili ne.

Tako je u odluci Vrhovnog suda Hrvatske broj Kzz-28/69, (Ivica Kramarić: Zakon o kaznenom postupku, str.305) navedeno:

„Za ocjenu radi li se o privatnoj tužbi i protutužbi za koje se provodi i jedinstven i postupak, odlučan je sadržaj tužbenoga zahtjeva postavljenoga u jednoj i drugoj privatnoj tužbi, tj. opis kaznenog djela za koje se traži pokretanje kaznenog postupka, a ne činjenica je li okrivljenik priznaje ili ne priznaje navode iznesene u prijašnjoj tužbi privatnoga tužitelja. Kada se iz obje tužbe vidi da se međusobno okrivljenik i privatni tužitelj tuže zbog djela uvrede koje su jedan drugome nanijeli istom zgodom, onda je očito da protutužba okrivljenika po svojem sadržaju predstavlja protutužbu i da su time ispunjeni uvjeti za primjenu odredbe st. 2. ovoga članka neovisno o tome što okrivljenik inače ne priznaje djelo za koje ga prvom tužbom tuži privatni tužitelj.“

Kad su u jedinstvenom postupku u smislu čl.31. st. 2. ZKP obje stranke istovremeno imale svojstvo okrivljenog i oštećenog, odnosno privatnog tužioca, treba sve okrivljene tretirati samo kao okrivljene i saslušavati ih samo kao okrivljene, a ne i u svojstvu svjedoka. Okružni sud Osijek, KŽ-460/72 od 30. lipnja 1972.godine.

Rok od tri mjeseca održan je i u slučaju da je privatna tužba zbog neznanja ili očite pogreške u zakonskom roku od tri mjeseca od dana saznanja za djelo i počinitelja podnijeta nenadležnom tijelu, npr. nenadležnom sudu, državnom odvjetništvu ili policiji, koje ju je dužno

dostaviti nadležnom tijelu, pa sudu stigne nakon proteka roka, a kako je to određeno odredbom čl.89.st.5. ZKP, obzirom da se i privatna tužba smatra podneskom kojeg ima u vidu isti propis. Smisao je ovog propisa zaštita neukih subjekata kaznenog postupka i otklanjanje štete koja bi zbog pogrešaka mogla nastupiti.

Zakonski rok od tri mjeseca održan je i u situaciji kada oštećenik podnese kaznenu prijavu ili prijedlog za progon, a u tijeku postupka, dakle nakon proteka roka od tri mjeseca, se utvrdi da se radi o kaznenom djelu za koje se progoni po privatnoj tužbi, jer se prijava u tom slučaju temeljem čl.61.st.3. ZKP, smatra kao pravovremena privatna tužba ako je podnesena u roku propisanom za privatnu tužbu.

Privatni tužitelj je u roku za podnošenje privatne tužbe kojeg ima u vidu odredba čl.61.st.3. ZKP, i u situaciji kada u tijeku rasprave po optužnici državni odvjetnik odustane od optužbe nakon što utvrdi da izvedeni dokazi pokazuju da se izmijenilo činjenično stanje izloženo u potvrđenoj optužnici u pravcu da se radi o kaznenom djelu za koje se goni po privatnoj tužbi, i to ukoliko privatni tužitelj odmah na toj raspravi izjavi da će nastaviti kazneni progon kako je to uređeno čl. 60.st.4. u svezi sa čl.56.st.1. ZKP. Naravno uvjet je da je privatni tužitelj prethodno u svojstvu oštećenika uredno pozvan na tu raspravu i da je raspravi nazočan. Ukoliko je on neopravdano izostao s te rasprave ili mu se poziv nije mogao uručiti zbog neprijavljivanja sudu promjene adrese ili boravišta, sud će zbog odustanka državnog odvjetnika od optužbe donijeti odbijajuću presudu jer se za privatnog tužitelja presumira da ne želi nastaviti progon (čl. 63.st.1. ZKP).

Ipak će oštećenik ostati i dalje u roku za nastavak kaznenog progona i moći će nastaviti zastupati optužbu kao privatni tužitelj nakon odustanka državnog odvjetnika od optužbe čak iako se odmah nije izjasnio o nastavku progona, ukoliko na raspravu nije uredno pozvan ili je uredno pozvan, a iz opravdanih razloga nije mogao doći na raspravu na kojoj je donesena presuda kojom se optužba odbija zbog odustajanja državnog odvjetnika od optužnice ili iz opravdanog razloga pravovremeno izvijestiti sud o promjeni adrese ili boravišta ako u roku od osam dana (subjektivan rok) od primitka presude, a svakako u roku od tri mjeseca od dana propuštanja (objektivan rok), podnese molbu za povrat u prijašnje stanje i ako u toj molbi izjavi da nastavlja progon (čl.56.st.2. u svezi sa čl.60.st.4. i čl. 63 ZKP). U tom slučaju zakazat će se ponovno rasprava i presudom donesenom na temelju nove rasprave ukinut će se prijašnja presuda.

Privatni tužitelj će ostati u roku označenom u čl.61.st.3. ZKP, čak i u situaciji kada sud povodom optužnice državnog odvjetnika donese odbijajuću presudu pošto je utvrdio da činjenično stanje iz optužnice valja pravno označiti kao kazneno djelo za koje se progon poduzima privatnom tužbom nalazeći pritom da državni odvjetnik nije ovlašten tužitelj te kada takva presuda postane pravomoćna, obzirom da tek tada oštećeni može podnijeti privatnu tužbu, i to zato što oštećeni nije mogao podnijeti privatnu tužbu dok je u postupku državni odvjetnik zastupao optužnicu.

Tako je u odluci Okružnog suda u Zagrebu broj:Kž-1476/69 – (Ivica Kramarić: Zakon o kaznenom postupku, str.304), navedeno: „Ako državni odvjetnik odbaci kaznenu prijavu i obavijesti oštećenika da se radi o kaznenom djelu za koje se progoni po privatnoj tužbi te da on može u roku od osam dana poduzeti progon, privatni tužitelj nije zakasnio s privatnom tužbom, ako je nije podnio u ovome roku od osam dana, ali je još uvijek u roku od tri mjeseca iz čl. 52. st.1. ZKP (sada 61.st.1. ZKP).

Na sve naznačene rokove, kako smo već naveli, sud pazi po službenoj dužnosti tijekom cijelog postupka pa kako se radi o prekluzivnim rokovima u slučaju njihova prekoračenja dužan je, ovisno i stadiju postupka, odbaciti privatnu tužbu, obustaviti kazneni postupak ili donijeti odbijajuću presudu.

4. PRIVATNA TUŽBA

Privatna tužba, kao optužni akt privatnog tužitelja u kaznenom postupku, jeste procesna radnja koja sadržava zahtjev upućen sudu da protiv određene osobe, zbog počinjenja kaznenog djela za koja je kaznenim zakonom određeno da se progone po privatnoj tužbi, održi raspravu i počinitelja osudi.

To je prema čl. 524.st.1. ZKP, uz optužnicu jedini optužni akt kojim može započeti kazneni progon, odnosno kazneni postupak pred sudom protiv individualno određene osobe.

Privatna tužba podnosi se sudu u pisanom obliku kako je to propisano čl.78.st.1. ZKP. Protutužba se može podnijeti i davanjem usmene izjave na zapisnik pred sudom pred kojim se provodi rasprava.

Iako odredbama ZKP nije određeno u kom momentu započinje kazneni progon počinitelja kaznenih djela za koja se progoni privatnom tužbom, kako je to određeno za ostala kaznena djela u čl.2.st.5. ZKP, smatramo da podnošenjem privatne tužbe nadležnom sudu započinje kazneni progon, i to stoga što postoje osnove sumnje da je individualno određena osoba počinila kazneno djelo za koje se progon poduzima privatnom tužbom.

Kazneni postupak po privatnoj tužbi, temeljem čl.17.st.1.toč.2. ZKP, započinje određivanjem rasprave na temelju privatne tužbe, a vodi se prema odredbama koje vrijede za skraćeni postupak, čl.521. do 548.ZKP/08, uvijek pred sucem pojedincem nadležnog općinskog suda.

Člankom 524.st.3. ZKP, određeno je da privatna tužba mora sadržavati podatke o okrivljeniku, opis djela iz kojeg proistječu zakonska obilježja kaznenog djela, vrijeme i mjesto počinjenja kaznenog djela, predmet na kojemu je i sredstvo kojim je počinjeno kazneno djelo te ostale okolnosti potrebne da se kazneno djelo što točnije odredi, zakonski naziv kaznenog djela, s navođenjem odredaba KZ koje se na prijedlog tužitelja imaju primijeniti, dokaze na kojima se temelji privatna tužba, a sve kako je to određeno temeljem čl.342.st.1.toč.1-4. ZKP, uz podatke o svjedoku i vještaku i drugom dokazu, koje se predlaže izvesti na raspravi. Privatna tužba ne mora sadržavati prijedlog privatnog tužitelja glede vrste i mjere kaznenopravne sankcije.

Uz navedene obvezne sastojke, privatna tužba dalje može sadržavati i prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva u kaznenom postupku koji mora biti određen i potkrijepljen dokazima (čl.155.st.1. i 3. ZKP), a može sadržavati i prijedlog sudu za određivanje privremene mjere osiguranja imovinskopravnog zahtjeva nastalog zbog počinjenja kaznenog djela, a koja se ovlaštenje temelji na odredbi čl.47.toč.2. ZKP.

Privatna tužba ne smije sadržavati uvredljiv sadržaj kojim bi se vrijeđao sud ili sudionici u postupku. Ukoliko sud utvrdi da privatna tužba ima uvredljiv sadržaj, onda može temeljem čl.80. ZKP, kazniti privatnog tužitelja novčanom kaznom do 50.000,00 kuna.

Privatna tužba podnosi se stvarno i mjesno nadležnom sudu u dovoljnom broju primjeraka za sud i drugu stranku. S obzirom na visinu kazni propisanih za sva kaznena djela za koje se progon poduzima temeljem privatne tužbe, maksimalno pet godina zatvora (čl.217. u svezi sa čl.237. KZ), uvijek je za postupanje stvarno nadležan općinski sud po sucu pojedincu.

Odredbe o mjesnoj nadležnosti sadržane su u čl.21 do 24. ZKP. Tako je prema čl.20.st.1. ZKP, u pravilu mjesno nadležan onaj sud na čijem je području kazneno djelo počinjeno ili pokušano. Kazneno djelo je prema čl.27.st.1. KZ, počinjeno u mjestu gdje je počinitelj radio ili je bio dužan raditi i u mjestu gdje je u cjelini ili djelomično nastupila posljedica iz zakonskog opisa kaznenog djela, a u slučaju kažnjivog pokušaja i tamo gdje je ta posljedica prema njegovu predviđanju trebala nastupiti.

„U konkretnom slučaju predmet privatne tužbe jeste krivično djelo protiv časti i ugleda izvršeno izjavama sadržanim u pismima koja su bila pisana na području jednog suda, a primljena i pročitana od strane adresata na području drugog suda. Očigledno je da je u smislu odredbe člana 15 stav 1 KZ (sada istovjetno čl.27.st.1. KZ) inkriminirano djelo bilo počinjeno kako u mjestu gdje su inkriminirana pisma pisana, jer je u tom mjestu poduzeta radnja izvršenja, tako i u mjestu gdje je adresat pisma pročitao, jer je na tom mjestu nastupila posljedica djela. Naime, krivično djelo protiv časti i ugleda dovršeno je tek kada se za izjavu kojom se vrijeđa čast i ugled neke osobe bude saznalo od te osobe odnosno od koje treće osobe. Zbog toga je inkriminirano djelo izvršeno i na području suda u K. i na području suda u Z.

Međutim, kad je krivično djelo izvršeno na raznim područjima, po članu 25 stav 2 ZKP (sada čl.20.st.3. ZKP) nadležan je sud koji je prvi započeo postupak. Budući da je privatna tužba podnesena sudu u Z., to je, s obzirom na izloženo, taj sud nadležan za presuđenje ove krivične stvari.“ (Rješenje Saveznog vrhovnog suda Kr 148/57 od 8. svibnja 1957 godine).

Člankom 20.st.2. ZKP određeno je da se privatna tužba može podnijeti i sudu na čijem području okrivljenik ima prebivalište ili boravište. Tako određena nadležnost je supsidijarna mjesna nadležnost, pa je privatni tužitelj jedini ovlašten izabrati mjesnu nadležnost bilo na osnovu opće odredbe o mjesnoj nadležnosti bilo na osnovu odredbe o supsidijarnoj mjesnoj nadležnosti. Sud kojemu je podnijeta privatna tužbu ne može se u tom slučaju oglasiti mjesno nenadležnim. Jednako tako je bez utjecaja promjena mjesta prebivališta ili boravišta od strane okrivljenika nakon započinjanja kaznenog progona. Kada je mjesna nadležnost zasnovana na nekom od ovih alternativnih osnova, onda je više nije moguće mijenjati.

Kako je specifično da se kaznena djela uvrede i klevete izvrše putem tiska i drugih elektronskih medija, to ćemo navesti još i da je u tom slučaju prema odredbi čl.21. ZKP, određena posebna mjesna nadležnost u odnosu na kaznena djela počinjena putem tiska i drugih elektronskih medija. Tako je određeno da je za kazneno djelo počinjeno tiskom nadležan sud na čijem je području spis tiskan, a ako to mjesto nije poznato ili je spis tiskan u stranoj državi, nadležan je sud na čijem se području tiskani spis raspačava. Ako je prema zakonu odgovoran sastavljač spisa, nadležan je i sud mjesta u kojem sastavljač ima prebivalište ili sud mjesta gdje se odigrao događaj na koji se spis odnosi. i u ovom slučaju se radi o supsidijarnoj nadležnosti što znači da je isključivo privatni tužitelj ovlašten da izabere mjesnu nadležnost, bilo na temelju st. 1. ili st. 2. čl.21. ZKP.

Odlučujući povodom pokrenutog postupka za rješavanje sukoba nadležnosti, Vrhovni sud Republike Hrvatske je u odluci broj 4 Kr 134/08 od 27. studenoga 2008. godine, istakao :

„Privatna tužiteljica S. R. podnijela je privatnu tužbu protiv okr. H. J. zbog kaznenog djela klevete iz čl. 200. st. 2. KZ pred Općinskim sudom u Karlovcu. Općinski sud u Karlovcu oglasio se mjesno nenadležnim, jer smatra da je nadležan sud na čijem području je spis tiskan pa je po pravomoćnosti tog rješenja predmet dostavio Općinskom kaznenom sudu u Zagrebu. Taj sud, međutim, također smatra da nije mjesno nadležan, zbog čega pokreće pred ovim Vrhovnim sudom postupak za rješavanje sukoba nadležnosti i u tom smislu dostavlja obrazloženi prijedlog. Razmatrajući predmet, ovaj Vrhovni sud nalazi da je za suđenje mjesno nadležan Općinski kazneni sud u Zagrebu. Točan je navod iz prijedloga Općinskog kaznenog suda u Zagrebu da je privatni tužitelj, prema čl. 23. st. 2. ZKP-a, ovlašten podnijeti privatnu tužbu i sudu na čijem području okrivljenik ima prebivalište ili boravište, a to je ovdje Općinski sud u Karlovcu. Međutim, konkretno se radi o počinjenju kaznenog djela putem tiska, budući da su klevetničke tvrdnje iznesene u članku tjednika F. pa se u pitanju mjesne nadležnosti ima primijeniti odredba čl. 25. st. 1. ZKP-a, kao *lex specialis*. Kako je citiranom odredbom mjesna nadležnost suda izričito vezana za područje na kojem je spis tiskan, a to je ovdje nesporno Zagreb, tada je postupak po privatnoj tužbi mjesno (i stvarno) nadležan provesti Općinski kazneni sud u Zagrebu.“

Primjer kada je privatni tužitelj izabrao mjesnu nadležnost, u smislu ovlaštenja iz čl.21. ZKP, nalazimo u odluci Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj: 4 Kr-530/02 od 13. studenog 2002. godine, u kojoj se navodi:

„Prema čl. 25. st. 2. ZKP za kazneno djelo počinjeno tiskom, ako odgovara sastavljač spisa, pored suda na čijem području je spis tiskan, nadležan je i sud mjesta gdje sastavljač ima prebivalište, kako to navodi Općinski sud u Rijeci. Međutim, radi se o supsidijarnoj nadležnosti što znači da je isključivo privatni tužitelj ovlašten da izabere mjesnu nadležnost, bilo na temelju st. 1. ili st. 2. čl. 25. ZKP. U konkretnom slučaju privatni tužitelj je podnio privatnu tužbu Općinskom sudu u Rijeci, kao sudu nadležnom po mjestu tiskanja N., a prijedlog za razdvajanje postupka taj izbor mjesne nadležnosti nije promijenio.“

Moguća je u praksi situacija da privatni tužitelj pred nadležnim sudom podigne privatnu tužbu protiv istog počinitelja protiv kojega je optužnicu podigao i nadležni državni odvjetnik. Kumuliranje optužnih akata moguće je samo u odnosu na počinitelja, ali nikada i u odnosu na isto činjenično opisano kazneno djelo. Do takve procesne situacije najčešće će doći kada se radi o stjecaju kaznenih djela, bilo realnom ili idealnom, kada se za neka kaznena djela progon poduzima po službenoj dužnosti, a za neka povodom privatne tužbe. Moguće je da do te situacije dođe i kada je više osoba počinilo kazneno djelo, npr. teške krađe iz čl.217. KZ, pa da je jedan od sudionika u srodničkom odnosu s oštećenikom, pa da oštećenik protiv istog podigne privatnu tužbu temeljem ovlaštenja iz čl.237. KZ, a u odnosu na supočinitelja (ili poticatelja, pomagača) državni odvjetnik podigne optužnicu, obzirom da se progon za to kazneno djelo inače poduzima po službenoj dužnosti.

U svim takvim slučajevima sud će u pravilu donijeti rješenje o spajanju postupka te provesti jedinstveni kazneni postupak i donijeti jednu presudu temeljem čl.25.st.1.toč.1. ZKP.

Smatramo da bi na isti način sud trebao postupati i kada se radi o produljenom kaznenom djelu za koje je moguće, npr. teška krađa iz čl.217. KZ, da se kazneni progon za neka od počinjenih kaznenih djela koja ulaze u sastav produljenog kaznenog djela poduzima po službenoj dužnosti, npr. teška krađa iz čl.217. st.1.toč.1. KZ, a za neka po privatnoj tužbi, npr. čl.217. st.1.toč.1. u svezi sa čl.237. KZ, bez obzira što se produljeno djelo pravno tretira kao jedno kazneno djelo.

Tijekom kaznenog postupka privatni tužitelj može sve do završetka dokaznog postupka usmeno izmijeniti ili dopuniti privatnu tužbu (čl.441.st.1. ZKP), ali tako da izmijenjena ili dopunjena optužba ne izlazi izvan okvira optužbe kojom je iniciran kazneni postupak.

„Privatni tužitelj može privatnu tužbu tijekom postupka dopunjavati ako se time bitno ne mijenja opis djela. Prema tome, suprotno navodima žalbe privatni tužitelj bio je ovlašten izmijeniti privatnu tužbu tako da ispusti dio inkriminacija, i umjesto k. d. lake tjelesne ozljede iz čl.42. st. 1. KZH stavi na teret okrivljeniku k. d. uvrede iz čl. 76. st. 1. KZH. Privatnu tužbu može privatni tužitelj izmijeniti i nakon proteka roka od tri mjeseca iz čl. 52. st. 1. ZKP ako bitno ne mijenja činjenični opis inkriminirane radnje o čemu je ovdje upravo riječ.“ Okružni sud u Bjelovaru, KŽ-617/88 od 14. srpnja 1988.

„Privatnom je tužbom okrivljenik bio optužen da je u oštećenikovu dvorištu na dan 28. lipnja 1976. otrovao osam kokoši. Na glavnoj raspravi koja je održana 25. travnja 1978. privatni tužitelj je činjenični opis izmijenio tako da sada tereti okrivljenika da je otrov postavio u svojim gospodarskim zgradama, o čemu nije nikoga izvjestio, pa je deset kokoši privatnog tužitelja zašlo u zgrade okrivljenika, tamo se otrovale i od toga uginule. Iz ovako izmijenjenog činjeničnog opisa nesumnjivo proizlazi da se radi o bitno drukčijem djelu nego što je ono kojim je prvobitno okrivljenik terećen, a za to drugo k. d. okrivljenik, međutim, nije mogao više biti tužen radi preteka prekluzivnog roka od 3 mjeseca iz čl. 52. st. 1. ZKP. Kako je, pak, presudom okrivljenik ipak osuđen zbog k. d. iz izmijenjenog činjeničnog opisa, to je prvostupanjski sud povrijedio kazneni zakon na štetu okrivljenika jer su postojale okolnosti koje isključuju kazneni progon okrivljenika za to k. d.“ Okružni sud u Zagrebu, KŽ-1774/79 od 5. ožujka 1980.

Ako sud na glavnoj raspravi utvrdi da je okrivljenik uvrijedio privatnog tužitelja, ali drugim riječima od onih opisanih u privatnoj tužbi, dužan je, prema čl. 313. st. 2. ZKP u vezi s čl. 59. ZKP, poučiti privatnog tužitelja na njegovo pravo da može izmijeniti privatnu tužbu u skladu s utvrđenim činjeničnim stanjem. Ako i nakon takve pouke privatni tužitelj ustraje na činjeničnom stanju izloženome u privatnoj tužbi, sud će okrivljenika osloboditi optužbe za djelo sadržano u privatnoj tužbi budući da nije dokazano. Okružni sud u Rijeci, KŽ- 525/82 od 17. studenog 1982.

5. POSTUPANJE SUDA

Nakon što zaprimi privatnu tužbu raspravni sudac dužan je temeljem čl.525.st.1. ZKP, prethodno ispitati formalnu i materijalnu ispravnost privatne tužbe, a koje ispitivanje ima jednaku funkciju kao prethodno ispitivanje optužnice od strane optužnog vijeća u redovnom i skraćenom (čl.526. ZKP) postupku, obzirom da je u oba postupka svrha ispitivanja optužnih akata utvrđenje da li postoje materijalne i procesne pretpostavke za daljnje postupanje suda.

Prvenstveno se ispituje da li je sud nadležan za suđenje. Ako sudac utvrdi da sud kome je podnijeta privatna tužba nije nadležan, izvanraspravno vijeće istog suda proglasit će se nenadležnim i nakon pravomoćnosti rješenja dostaviti će predmet nadležnom sudu s time što je, iako nenadležan, dužan poduzeti one radnje u postupku za koje postoji opasnost od odgode (npr. hitno ispitati svjedoka koji ima prebivalište u stranoj državi i sl.), kako je to pitanje uređeno čl.29.st.4. ZKP.

Nadležnost izvanraspravnog vijeća za odlučivanje o nenadležnosti proizlazi iz odredbe čl.29. ZKP, u kojoj se spominje nadležnost suda, a ne suca pojedinca ili predsjednika vijeća koji o pojedinim procesnim pitanjima odlučuju samo onda kada je to izričito propisano ZKP.

Člankom 525.st.1. ZKP, propisano je da će sud dalje ispitati postoje li uvjeti za odbacivanje optužnice (članak 344. ZKP) odnosno privatne tužbe i ako utvrdi da ti razlozi egzistiraju, donijet će rješenje o odbacivanju privatne tužbe. Međutim odredbe čl. 344. ZKP, kao razloge za odbacivanje optužnice praktički sadrže samo jednu odredbu koja je primjenjiva na privatnu tužbu, a to da bi se privatna tužba mogla odbaciti ukoliko ju nije podnio ovlašteni tužitelj, obzirom da ostali slučajevi, ako je podignuta bez zakonskih uvjeta (bez prethodnog ispitivanja okrivljenika) te ako nije podnesena u rokovima propisanim za ponovno podnošenje optužnice nakon povlačenja (rok je šest mjeseci), nisu primjenjivi u odnosu na privatnu tužbu, pa se samo ovaj osnov odbacivanja privatne tužbe ukazuje nedostanim za sve one slučajeve kada je zbog nedostataka u privatnoj tužbi objektivno nužno reagirati odbacivanjem iste, a kako su razlozi za odbacivanje privatne tužbe bili precizirani odredbama čl.437. Zakona o kaznenom postupku iz 1997. godine ("Narodne novine" broj 110/97., 27/98., 58/99., 112/99., 58/02., 143/02. i 115/06 – dalje: ZKP/97), koje su propisivale odbacivanje privatne tužbe ako se ustanovi postojanje razloga za obustavu postupka predviđenih u čl. 201. st.1.toč. 1. do 3. ZKP/97.

Međutim ako pođemo od toga da je svrha ispitivanja formalne i materijalne ispravnosti privatne tužbe u smislu čl. 525. ZKP, utvrđenje da li postoje materijalne i procesne pretpostavke za daljnje postupanje suda, odnosno odlučivanje da li će se postupak nastaviti ili prekinuti već u ovoj fazi postupanja, smatramo da se rješenje nalazi u odredbama o redovitom postupku u čl.355. ZKP, kojim je predviđeno da će optužno vijeće u postupku potvrđivanja optužnice rješenjem obustaviti postupak u odnosu na sve ili pojedine točke optužnice ako ustanovi da djelo koje je predmet optužbe nije kazneno djelo, da postoje okolnosti koje isključuju okrivljenikovu krivnju, da nema zahtjeva ovlaštenog tužitelja ili prijedloga, odnosno odobrenja ovlaštene osobe, ako je to po zakonu potrebno, ili da postoje okolnosti koje isključuju kazneni progon te da nema dovoljno dokaza da je okrivljenik osnovano sumnjiv za djelo koje je predmet optužbe, odnosno da je proturječje između prikupljenih dokaza očito takvo da bi na raspravi izricanje osuđujuće presude bilo nemoguće, dok će optužno vijeće odbaciti optužnicu ako

postoje razlozi za obustavu postupka a podizanju optužnice nije prethodila istraga.

Smatramo da sudac pojedinac prilikom prethodnog ispitivanja privatne tužbe treba odbaciti privatnu tužbu ako utvrdi da postoje razlozi opisani u čl.355.st.1.toč.1 do 3. ZKP, u kojima optužno vijeće obustavlja postupak jer se povodom privatne tužbe nikada ne provodi istraga. To je u skladu s odredbom o supsidijarnoj primjeni odredaba redovitog postupka.

Tako će npr. sudac odbaciti privatnu tužbu po čl. 355.st.1.toč.1. ZKP, ako utvrdi da djelo činjenično predstavljeno privatnom tužbom nije kazneno djelo, a po čl. 355.st.1.toč.3. ZKP, ako utvrdi da je privatni tužitelj izvan prekluzivnog roka od tri mjeseca od dana saznanja za djelo i počinitelja podigao privatnu tužbu ili da je za djelo koje je predmet optužbe nastupila zastara kaznenog progona ili je okrivljenik maloljetna osoba, jer su to okolnosti koje isključuju kazneni progon.

Budući da odredbe o skraćenom postupku u ovom dijelu ne sadrži odredbe o žalbi na rješenje o odbacivanju privatne tužbe u ovoj fazi kaznenog postupka, to se onda na rješenje kojim se odlučuje o odbacivanju privatne tužbe primjenjuju odredbe redovnog postupka koje su za važeće za konkretan slučaj, pa tako odredbe čl.355.st.3. ZKP, koje propisuju da je protiv rješenja iz čl.355. st.1. i 2. ZKP, stranke, dakle i privatni tužitelj, i oštećenik mogu podnijeti žalbu o kojoj odlučuje viši sud.

Kod postupanja raspravnog suca prilikom ispitivanja privatne tužbe u odredbama skraćenog postupka nije propisano da sudac može privatnu tužbu zbog određenih nedostataka vratiti tužitelju na ispravak. Međutim kako je u odredbama o redovitom postupku u čl. 344.st.3. ZKP, predviđeno da se optužnica vraća na ispravak ako sadržava neki od nedostataka u obaveznim sastojcima sadržaja optužnice, raspravni bi sudac i u skraćenom postupku trebao, primjenom te odredbe, rješenjem, protiv kojega nije dopuštena žalba, vratiti privatnu tužbu tužitelju na ispravak, koji to treba učiniti u roku od tri dana, pa ukoliko u tom roku privatni tužitelj to ne bi učinio privatna tužba će se odbaciti zbog presumpcije odustanka od kaznenog progona.

Ukoliko privatni tužitelj povuče privatnu tužbu prije nego što je u smislu čl. 17.st.1.toč.2. ZKP, kazneni postupak započeo, dakle prije nego što je određena rasprava, sud će privatnu tužbu odbaciti.

Poseban osnov za odbacivanje privatne tužbe nalazimo i u odredbama čl.78. ZKP. Njime je propisano da privatna tužba i optužnica, prijedlozi za progon, pravni lijekovi te druge izjave i priopćenja moraju biti razumljivi i sadržavati sve što je potrebno da bi se na temelju njih moglo postupiti, pa ako sud utvrdi da je privatna tužba nerazumljiva ili ne sadrži sve što je potrebno da bi se na temelju nje moglo postupiti nalogom će pozvati privatnog tužitelja da podnesak ispravi, odnosno dopuni, uz upozorenje na posljedice propuštanja, a ako on to ne učini u određenom roku, podnesak će se odbaciti.

Međutim smatramo da nije ispravno postupanje suda ako bi privatnom tužitelju naložio da u određenom roku pribavi sve podatke o okrivljeniku koji su propisani čl.342.st.1.toč.1. u svezi sa čl.272.st.1. ZKP¹, pa da, u slučaju neudovoljenja nalogu suda,

¹ čl.272.st.1. ZKP: Kad se okrivljenik prvi put ispituje, pitat će se za ime i prezime, nadimak ako ga ima, ime i prezime roditelja, djevojačko obiteljsko ime majke, gdje je rođen, gdje stanuje, dan, mjesec i godinu rođenja, koje je narodnosti i čiji je državljanin, zanimanje, zvanje, zaposlenost i koje je škole završio, osobni identifikacijski broj, obiteljske prilike, ima li vojni čin, je li odlikovan, kakva je imovna stanja, je li, kad i zašto osuđivan, je li i kad izrečenu kaznu izdržao, vodi li se protiv njega postupak za drugo kazneno djelo, a ako je maloljetan, tko mu je zakonski zastupnik.

zbog toga odbaci privatnu tužbu (slučaj objavljen u Jutarnjem listu od 05.ožujka 2010. godine), i to zato što privatni tužitelj nema ovlaštenja, a ni mehanizam koji iza sebe ima državni odvjetnik da bi mogao prikupiti sve podatke za okrivljenika koje ima u vidu čl.272.st.1. ZKP, pa bi te podatke mogao pribaviti sud po službenoj dužnosti. Pretpostavlja se kod toga da je privatni tužitelj naznačio ime i prezime okrivljenika te eventualno njegovu adresu. Daleko je u tom dijelu za privatnog tužitelja bila povoljnija odredba članka 422.st.1. Zakona o krivičnom postupku iz 1993. godine, koji je propisivao da privatna tužba treba sadržavati ime i prezime okrivljenika s osobnim podacima ako su poznati.

Kada je za kazneni progon potrebno odobrenje nadležnog državnog tijela, privatni tužitelj ne može podignuti privatnu tužbu ako ne podnese dokaz da je odobrenje dano (čl.197.st.2. ZKP). Tako npr. suci prema čl.122.st.1. Ustava Republike Hrvatske (Narodne novine broj 85/2010) imaju imunitet, koji je detaljnije određen čl.8. Zakonom o sudovima (Narodne novine broj 122/2010). Člankom 8. st.3. Zakona o sudovima određeno je da sudac ne smije biti pritvoren niti se protiv njega smije pokrenuti kazneni postupak bez odobrenja Državnoga sudbenog vijeća. Stoga ukoliko privatni tužitelj podigne privatnu tužbu pred nadležnim sudom i uz privatnu tužbu ne priloži da je za kazneni progon konkretnog suca izdano odobrenje Državnoga sudbenog vijeća, bilo zato što ga privatni tužitelj nije ni tražio ili mu je odobrenje uskraćeno, sud će rješenjem odbaciti privatnu tužbu.

Prema čl.525. st.1. ZKP, rješenje o odbacivanju privatne tužbe donosi sudac čim utvrdi da postoje uvjeti za odbacivanje privatne tužbe te će rješenje dostaviti privatnom tužitelju i okrivljeniku.

Privatna tužba je jedini optužni akt na koje se plaćaju pristojbe, pa je sudac pojedinac dužan utvrditi da li je na privatnu tužbu plaćena pristojba. Naime, čl.2.toč.6. Zakona o sudskim pristojbama (126/09) određeno je da se plaćaju pristojbe u kaznenom postupku po privatnoj tužbi, i to u iznosu od 250,00 kuna prema tarifi sudskih pristojbi tar. br. 20.st.1.

Sud je dužan postupati po privatnoj tužbi bez obzira da li je sudska pristojba plaćena ili nije, s time da je dužan voditi računa da pristojba bude plaćena. Ukoliko pristojba nije uplaćena, odnosno ukoliko privatni tužitelj ne dostavi dokaze o plaćenju pristojbi uz privatnu tužbu sud će, temeljem čl.37.st.1. Zakona o sudskim pristojbama upozoriti stranku koja je nazočna sudskoj radnji za koju treba platiti pristojbu, a pristojbu nije odmah platila, da u roku od tri dana plati pristojbu, pri čemu će je upozoriti na posljedice neplaćanja pristojbe u tom roku, odnosno da će sud u daljnjem roku od osam dana obavijestiti o neplaćenju pristojbi ispostavu Područnog ureda Porezne uprave Ministarstva financija na čijem je području prebivalište, odnosno sjedište pristojbenog obveznika, radi naplate pristojbe prisilnim putem i naznačiti u čiju korist i na koji račun treba uplatiti pristojbu. Sud će navedenu obavijest istodobno dostaviti i pristojbenom obvezniku.

Međutim ukoliko privatni tužitelj u podnijetoj privatnoj tužbi predloži oslobođenje od plaćanja pristojbi onda je dužan uz prijedlog za oslobođenje od plaćanja pristojbe priložiti potvrdu o imovnom stanju te dati izjavu na sudski zapisnik o svom imovnom stanju i imovnom stanju svoga supružnika te je sud o tom prijedlogu dužan odlučiti odmah po prijemu privatne tužbe.

Ukoliko sudac pojedinac utvrdi da je sud nadležan za postupanje po privatnoj tužbi i utvrdi da je privatna tužba formalno i materijalno ispravna može postupiti na tri načina.

Prvo, može prije zakazivanja rasprave odlučiti da održi ročište radi mirenja stranaka ili radi prethodnog razjašnjenja stvari ako smatra da bi to bilo korisno za brži završetak postupka. U slučaju da ne dođe do izmirenja stranaka i povlačenja privatne tužbe, ili odbacivanja tužbe, sudac pojedinac može odmah otvoriti raspravu na što će se posebno upozoriti privatni tužitelj i okrivljenik pri dostavi poziva, a ako ne otvori raspravu donijet će odluku o tome koje dokaze će izvesti na raspravi i odredit će raspravu.

Drugo, može uputiti stranke mirovnom vijeću radi pokušaja mirenja, ali samo pod uvjetom da obje stranke imaju prebivalište na području na kojima djeluju mirovna vijeća

Na koncu, ukoliko sudac pojedinac odluči da neće održati ročište pokušati mirenja stranaka ili radi prethodnog razjašnjenja ili da stranke neće uputiti mirovnom vijeću, određuje raspravu, a to je dužan učiniti u roku od mjesec dana od primitka privatne tužbe (čl.527.st.1. ZKP).

Ako u tom roku ne odredi raspravu, obavijestit će predsjednika suda o razlozima iz kojih rasprava nije određena, a predsjednik suda prema potrebi poduzeti će mjere da se rasprava odredi (čl.381.st.2. ZKP) .

Određivanjem rasprave na temelju privatne tužbe započinje kazneni postupak kako je to određeno čl.17.st.1.toč.2. ZKP.

U postupku pokrenutom temeljem privatne tužbe ista se ne dostavlja okrivljeniku na odgovor, a niti se provodi postupak potvrđivanja privatne tužbe kao optužnog akta što proizlazi iz dikcije sadržaja čl.527.st.1. ZKP : „Ako je podignuta privatna tužba, a sudac ne donese rješenje iz članka 525. stavka 1. ovog Zakona, odredit će raspravu u roku od mjesec dana od primitka privatne tužbe“. Jednako tako se temeljem izričite odredbe čl.529. ZKP, u postupku pokrenutom po privatnoj tužbi ne provodi pripremno ročište.

Pošto je određivanjem rasprave sudac prihvatio mjesnu nadležnost sud se više ne može po službenoj dužnosti proglasiti mjesno nenadležnim. Mjesno nenadležnim se može proglasiti tek ukoliko optuženik prigovori mjesnoj nadležnosti, ali prigovori najkasnije do početka rasprave, dakle do početka čitanja privatne tužbe, kako je to sve određeno čl. 528. ZKP. Prihvatanjem mjesne nadležnosti ujedno se uspostavlja i mjesna nadležnost za protutužbu.

6. GUBITAK SVOJSTVA PRIVATNOG TUŽITELJA KAO OVLAŠTENOG TUŽITELJA

Svojestvo ovlaštenog tužitelja privatni tužitelj može izgubiti na dva načina:

1. davanjem izjave o odustanku od privatne tužbe do završetka rasprave.

Privatni tužitelj može svojom izjavom sudu odustati od privatne tužbe do završetka rasprave. U tom slučaju on gubi pravo da ponovno podnese privatnu tužbu za to kazneno djelo (čl.60.st.2. ZKP). Ovisno o stadiju postupka u kojoj je privatni tužitelj odustao od privatne tužbe moguće je da sud donese rješenje o obustavi postupka ukoliko je privatni tužitelj odustao od optužbe prije početka rasprave koja u smislu čl.535.st.1. ZKP, započinje objavom privatne tužbe ili je odustao od privatne tužbe nakon odgođene rasprave ili

prekinute rasprave koja u smislu čl.407.² i 408.³ ZKP. Sud će u slučaju odustanka privatnog tužitelja od optužbe za trajanja rasprave ili dok teku rokovi u slučaju odgođene ili prekinute rasprave zbog kojih rasprava ne mora započeti iznova, donijeti presudu kojom optužbu odbija.

Dakle, privatni tužitelj, za razliku od državnog odvjetnika, može slobodno odlučivati, ne samo o podnošenju privatne tužbe, nego i o odustanku od nje, sukladno načelu oportuniteta.

2. Putem zakonske presumpcije o odustanku od privatne tužbe.

Postoji pretpostavka da je privatni tužitelj odustao od kaznenog progona ukoliko ne dođe na raspravu iako je uredno pozvan ili mu se poziv nije mogao uručiti zbog neprijavljivanja sudu promjene adrese ili boravišta, odnosno zbog nenavođenja adrese ili navođenja netočne adrese u privatnoj tužbi. Sud će u tom slučaju temeljem čl.401.st.2. ZKP, rješenjem obustaviti postupak uz dodatni uvjet da na raspravu nije pristupio ni uredno pozvani opunomoćenik privatnog tužitelja ukoliko je isti opunomoćen zastupati privatnog tužitelja.

Presumpcija o odustanku od privatne tužbe vrijedi kako za prvu, tako i za svaku daljnju odgođenu ili prekinutu raspravu, ali i za svako neopravdano napuštanje rasprave od strane privatnog tužitelja.

Tako je u odluci Vrhovnog suda Hrvatske broj Kž-97/68 od 03. kolovoza 1968. godine, navedeno: „Kada je privatni tužitelj nakon upozorenja da ne narušava red u sudnici demonstrativno napustio sudnicu, izjavivši prethodno da ide kući, ta se manifestacija volje privatnoga tužitelja ima smatrati kao odustanak od privatne tužbe“.

Slično i u odluci Okružnog suda u Bjelovaru, broj Kž-716/78 od 28. prosinca 1978, u kojoj se navodi : „Privatna tužiteljica koja je napustila glavnu raspravu u znak protesta zbog načina vođenja postupka od strane suca, manifestirala je na taj način svoju volju da odustane od privatne tužbe pa je sudac pravilno postupio kada je donio presudu kojom se optužba odbija.“

Međutim da bi ova pretpostavka bila osnovom za obustavu postupka potrebno je da se ispune dva uvjeta.

Prvo, da su privatni tužitelj, odnosno njegov zakonski zastupnik ili opunomoćenik, uredno pozvani na glavnu raspravu pa da se unatoč tom urednom pozivu nisu odazvali i pristupili na raspravu, odnosno da na raspravu nisu pristupili jer im se zbog neprijavljivanja promjene adrese ili boravišta, odnosno zbog nenavođenja adrese ili navođenja netočne adrese u privatnoj tužbi, nije mogao uručiti poziv.

Sve to je izravna posljedica propuštanja obveze izvješćivanja suda o promjeni

² Članak 407 : (1) Rasprava koja je odgođena mora iznova započeti ako se izmijenio sastav vijeća.

(2) Ako se rasprava koja je bila odgođena drži pred istim vijećem, ona će se nastaviti, a predsjednik vijeća ukratko će iznijeti tijek prijašnje rasprave, ali u tom slučaju vijeće može odrediti da rasprava počne iznova.

(3) Rasprava mora iznova početi i svi se dokazi moraju ponovno izvesti ako se rasprava drži pred drugim predsjednikom vijeća. Isto vrijedi i u slučaju ako je odgoda trajala dulje od tri mjeseca.

³ čl.408 : (1) Izvan slučajeva posebno propisanih u ovom Zakonu, predsjednik vijeća može prekinuti raspravu radi odmora, ili zbog proteka radnog vremena, ili radi toga da se u kratkom vremenu osiguraju određeni dokazi, ili radi pripremanja optužbe ili obrane.

(2) Prekinuta rasprava nastavlja se uvijek pred istim vijećem.

(3) Ako se rasprava ne može nastaviti pred istim vijećem ili ako je prekid rasprave trajao dulje od petnaest dana, postupit će se prema odredbama članka 407. stavka 3. ovog Zakona.

adrese kako je ta obveza privatnog tužitelja definirana čl.54. st.1. ZKP, koji izričito propisuje obvezu privatnog tužitelja, te njihovih zakonskih zastupnika i opunomoćenika da o svakoj promjeni adrese ili boravišta izvijeste sud. Ta obveza za privatnog tužitelja proizlazi i iz dikcije sadržaja čl.63.st.1. ZKP/08, u kojem se navodi :„Ako privatni tužitelj ne dođe na raspravu, iako je uredno pozvan ili mu se poziv nije mogao uručiti zbog neprijavlivanja sudu promjene adrese ili boravišta“. Svrha ovih odredbi jeste osiguranje efikasnosti vođenja kaznenog postupka.

„Obaveza suda da privatnog tužitelja upozori u pozivu da će se u slučaju njegova nedolaska ili nedolaska njegova punomoćnika na glavnu raspravu smatrati da je on odustao od optužbe ne odnosi se samo na prvi njegov poziv nego i na svaki dalji poziv u slučaju odgađanja glavne rasprave, bez obzira na to da li se privatni tužitelj s danom i satom nastavka glavne rasprave upoznaje usmeno prilikom donošenja rješenja kojim se odgađa rasprava ili mu se u vezi s tim dostavlja naknadno pismeni poziv. U prvom slučaju po čl. 120. st. 2. ZKP pozivanje i upozorenje treba da bude uneseno u zapisnik o glavnoj raspravi.“ Okružni sud u Bjelovaru, Kž-62/79 od 8. veljače 1979. i Okružni sud u Zagrebu, Kž-211/79 ad 15. veljače 1979.

Ako privatni tužitelj pri odgodi glavne rasprave za neki drugi dan nije bio, u smislu čl. 120. st. 2. ZKP, poučen o posljedicama svoga nedolaska, krivični postupak ne može biti obustavljen zbog presumpcije da je odustao od tužbe. Okružni sud u Rijeci, Kž- 521 /82 od 17. rujna 1982.

Drugi je uvjet da privatni tužitelj, koji ima prebivalište izvan područja suda kojem je podnesena privatna tužba, nije sudu stavio prijedlog da se rasprava održi u njegovoj odsutnosti. U slučaju da je on taj prijedlog stavio rasprava će se održati i bez njegove nazočnosti kako je to izričito propisao čl.534.st.2. ZKP.

Smatra se da je privatni tužitelj odustao od privatne tužbe čak i onda kad na raspravu ne dođe, osim njega, ni okrivljenik jer on ne može pobijati pretpostavku odustanka i dokazivati da njegov nedolazak nema taj značaj.

Presumpcija o odustanku od privatne tužbe egzistira samo ukoliko privatni tužitelj ne dođe na raspravu, ali ne i ako on ne dođe npr. na mjesto gdje se obavlja očevid ili na mjesto gdje se ispituje svjedok ili vještak u slučaju iz čl.369.st.1. ZKP⁴.

U kontekstu navedene zakonske presumpcije o odustanku od kaznenog progona, značajno je navesti i pravo privatnog tužitelja na povrat u prijašnje stanje koje ima u slučaju da iz opravdanih razloga nije mogao doći na raspravu ili ukoliko nije pravovremeno mogao izvijestiti sud o promjeni adrese ili boravišta, a sve ako u roku od 8 dana od prestanka smetnji podnese molbu za povrat u prijašnje stanje, s time da nakon proteka tri mjeseca od dana propuštanja privatni tužitelj ne može tražiti povrat u prijašnje stanje (čl.63. ZKP). Rok od osam dana za podnošenje molbe za povrat u prijašnje stanje teče od prestanka smetnji koje su prouzročile nedolazak, a ne od saznanja za posljedice nedolaska. Početak roka sud u svakom slučaju mora nedvojbeno utvrditi radi točnog računanja roka, za razliku od roka od tri mjeseca kojeg ima u vidu odredba čl.63.st.3. ZKP, koji je objektivne naravi pa on teče od dana propuštanja i ne mora se utvrđivati bez obzira na objektivnu opravdanost razloga koji su uvjetovali nedolazak na raspravu ili neizvješćivanje suda o promjeni adrese ili boravišta (npr. privatni tužitelj je kroz sve to vrijeme bio u bolnici).

Tako se u odluci Županijskog suda Zagrebu broj : Kž 154/02 od 19. travnja 2002. navodi:

"Odredba čl. 53. st. 1. ZKP-a predviđa mogućnost presumpcije suda o volji privatnog tužitelja da odustane od privatne tužbe, ako nije pristupio glavnoj raspravi unatoč uredno primljenom pozivu, a stavak 2. istog članka, mogućnost privatnog tužitelja da dokaže svoju volju za nastavkom kaznenog postupka, opravdanjem svog nedolaska. U konkretnom slučaju, privatni tužitelj zakasnio je

⁴ čl. 369.st.1. ZKP: O ispitivanju svjedoka ili vještaka čije ispitivanje su stranke predložile, a ne mogu doći na raspravu zbog bolesti ili zbog drugih opravdanih razloga odlučuje predsjednik vijeća. Svjedoka ili vještaka ispitat će predsjednik vijeća ili sudac istrage na čijem se području svjedok odnosno vještak nalazi. O vremenu i mjestu ispitivanja obavijestit će se stranke, branitelj i oštećenik.

deset minuta na glavnu raspravu, ispričavši svoje kašnjenje opće poznatom činjenicom, a to su zastoji na ulasku u sud zbog osobnih pregleda. Nedvojbeni je stoga zaključak, da je kod njega itekako postojala volja da ostane kod svoje tužbe, jer je raspravi pristupio s relativno malim zakašnjenjem i zbog objektivnih okolnosti, što je prvostupanjski sud morao uvažiti u skladu s odredbom čl. 53. st. 2. ZKP-a i dopustiti privatnom tužitelju povrat u prijašnje stanje."

Protiv rješenja o odbijanju molbe dopuštena je žalba višem sudu, dok protiv rješenja kojim je dopušten povrat u prijašnje stanje nije dopuštena posebna žalba pa ono momentom donošenja postaje pravomoćno. To stoga što se okrivljenik, koji bi jedini imao interes podnijeti žalbu, ne može koristiti procesnim smetnjama koje su privatnog tužitelja objektivno omele u vršenju svojih prava u kaznenom postupku.

Ukoliko privatni tužitelj podnese žalbu protiv rješenja o obustavi postupka, a uz nju i molbu za povrat u prijašnje stanje zbog toga što nije došao na raspravu iako je uredno pozvan, onda je sud dužan odlučiti o molbi za povrat u prijašnje stanje, pa ako dopusti povrat u prijašnje stanje žalba protiv rješenja se ne dostavlja višem sudu na odlučivanje jer postaje bezpredmetna. Tek ukoliko sud ne dopusti povrat u prijašnje stanje i rješenje o tome postane pravomoćno, žalba protiv rješenja o obustavi postupka dostavlja se višem sudu na odlučivanje.

Kada sudac pojedinac prihvati molbu privatnog tužitelja te dopusti povrat u prijašnje stanje postupak se vraća u fazu koja je prethodila donošenju rješenja o obustavi postupka, pa tako ako je privatni tužitelj npr. izostao s prvog ročišta rasprave, postupak se vraća u fazu zakazivanja rasprave. Na novo održanom ročištu rasprave sudac pojedinac će staviti izvan snage rješenje o obustavi postupka, jer je pravno nemoguće voditi postupak a da je istodobno na snazi rješenje o obustavi postupka.

Povrat u prijašnje stanje dozvoljen je privatnom tužitelju samo zbog propuštenog ročišta za raspravu, a moguće je da mu se tijekom postupka, naravno ako za to postoje opravdani razlozi, i više puta dopusti povrat u prijašnje stanje.

7. DOSTAVA POZIVA PRIVATNOM TUŽITELJU

Članak 54. st.1. ZKP, propisuje obvezu privatnog tužitelja te njihovih zakonskih zastupnika i opunomoćenika da o svakoj promjeni adrese ili boravišta izvijeste sud. Sud nije nikada obvezatan tražiti i pribavljati adrese ovih procesnih subjekata. Ukoliko oni o promjeni adrese ili boravišta ne izvijeste sud, pa im se poziv ne može dostaviti na poznatu adresu, onda će se poziv privatnom tužitelju te zakonskom zastupniku i opunomoćeniku istaknuti na oglasnu ploču i internetsku stranicu, znači kumulativno, suda pred kojim se vodi kazneni postupak, i protekom roka od osam dana smatrat će se da je dostava poziva uredna. Na istovjetan način će se postupiti i ako je očito da oni izbjegavaju primitak poziva.⁵

Ako privatni tužitelj ima zakonskog zastupnika ili opunomoćenika, dopisi, znači i pozivi, će se dostaviti samo zastupniku ili opunomoćeniku, a ako ih ima više, samo jednom od njih, kako je to sve određeno čl.174.st.3. ZKP, i to onome koji je određen po privatnom

⁵ Članak 173.st.4. ZKP/08: Ako se oštećeniku, privatnom tužitelju, oštećeniku kao tužitelju, njegovom zakonskom zastupniku i opunomoćeniku poziv ne može dostaviti na dosadašnju adresu, ili je očito da primatelj izbjegava primitak poziva, poziv će se istaknuti na oglasnu ploču i internetsku stranicu tijela pred kojim se vodi kazneni postupak, i protekom roka od osam dana smatra se da je dostava uredna.

tužitelju ili onome kojega su oni sami između sebe odabrali i o tome obavijestili sud, a ako to nije učinjeno, onda po nahođenju suda koji im dostavlja dopis.

Kako iz dikcije sadržaja čl.174.st.3. ZKP, proizlazi da će se dopisi, pa tako i pozivi, za oštećenika, oštećenika kao tužitelja ili privatnog tužitelja koji imaju zastupnika ili opunomoćenika, dostaviti samo njima, onda se ne može birati kome će se dopis dostaviti pa isti dostaviti oštećeniku, oštećeniku kao tužitelju ili privatnom tužitelju. Ukoliko se to učini, takva dostava bi bila neuredna i ne bi mogla proizvesti nikakve negativne posljedice. Neuredna bi dostava bila i u slučaju kada bi se dopis dostavio zamjeniku opunomoćenika koji je npr. sudjelovao u postupku zbog spriječenosti opunomoćenika. I u tom se slučaju dopis mora dostaviti opunomoćeniku.

Dostava dopisa, konkretno poziva, samo opunomoćeniku dolazi u obzir onda kada ne postoji potreba da se oštećenik, oštećenik kao tužitelj ili privatni tužitelj ispitaju kao svjedoci.

Kako bi dostava prestala biti faza postupka koja u znatnoj mjeri utječe na efikasnost kaznenog postupka, te kako bi se spriječila bilo kakva zlouporaba glede dostave, temeljem čl.173.st.5. ZKP, imperativno je propisano da će sud sudionika u postupku koji izbjegava primitak dopisa, pa tako i poziva, kazniti novčanom kaznom u iznosu do 50.000,00 kuna. Tu svakako valja upozoriti i na obvezu suda da novčanu kaznu koja nije uplaćena u cijelosti ili djelomično u određenom roku zamijeni zatvorom koji će se odrediti odgovarajućom primjenom odredaba Kaznenog zakona, kako je to određeno čl.182. ZKP.

8. ZAKLJUČNO

Odredbe ZKP o privatnom tužitelju u suštini nisu doživjele značajnije promjene još od donošenja Zakonika o krivičnom postupku iz 1950. godine („Službeni list SFRJ“ broj 50/67, 54/70, te 6/73), jer su u gotovo istovjetnom obliku sadržane i u Zakonu o krivičnom postupku iz 1977. godine („Službeni list SFRJ“ broj 4/77), a tako i u Zakonu o kaznenom postupku iz 1997. godine. To može značiti da je ova procesna materija kvalitetno uredila sva moguća pitanja vezano za ulogu i položaj te ovlaštenja privatnog tužitelja u kaznenom postupku. Svakako da kod te ocjene valja imati u vidu i vrlo mali broj kaznenih djela za koja se progon poduzima po privatnoj tužbi, od kojih se na sudu najčešće pojavljuju ona koja se odnose na povredu časti i ugleda (uvreda, kleveta, iznošenje osobnih ili obiteljskih prilika, predbacivanje kaznenog djela, čl. 199.-202., čl. 204. st. 1. KZ). Također treba imati i u vidu da privatne tužbe u pravilu participiraju s niskim postotkom u ukupnom broju podnijetih optužnih akata.

Potpuno nova rješenja sadržana u novom ZKP o pozivanju okrivljenika i svjedoka, o njihovom kažnjavanju kako bi se spriječila zlouporaba glede dostave (čl.174.st.5. ZKP) te mogućnost kažnjavanja opunomoćenika i privatnog tužitelja do 50.000,00 kuna ako su njihovi postupci očito upravljani na odugovlačenje kaznenog postupka (čl.397.st.1. ZKP), ali kažnjavanje i svjedoka do istog iznosa uz istodobno prisilo dovođenje na raspravu (čl.405.st.1. ZKP), ukoliko se ne odazove pozivu suda, nadalje, mogućnosti raspisivanja objave za adresom svjedoka (čl.565. ZKP), pa i mogućnosti dostave poziva svjedoku putem policije (kako to proizlazi iz dikcije sadržaja odredbe čl.169.st.3. ZKP), znatno će ubrzati postupke po privatnoj tužbi koji su prema odredbama ZKP/97, često trajali nesrazmjerno

dugo, u pravilu, zbog procesne nediscipline okrivljenika, pa i svjedoka kojima se često nije mogao uredno predati poziv, ali i zbog zlouporaba procesnih ovlaštenja sudionika kaznenog postupka.

Literatura:

1. Pavišić B., Komentar zakona o kaznenom postupku, V izdanje, Žagar, Rijeka 2005.
2. Pavišić B. i suradnici, Kazneno postupovno pravo, Rijeka : Pravni fakultet Sveučilišta, 2010.
3. Krapac D., Kazneno procesno pravo, Prva knjiga : Institucije, IV izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, 2010.
4. Hirjan F i Singer M., Komentar Zakona o sudovima za mladež i kaznenih djela na štetu djece i maloljetnika, Nakladni zavod Globus, 2002.
5. Kramarić I., Zakon o kaznenom postupku sa sudskom praksom, Informator , 1998.
6. Jemrić M., Zakon o krivičnom postupku VI izdanje, Narodne novine 1987.
7. Vasiljević T. i Grubač M., Komentar zakona o krivičnom postupku, Savremena administracija 1995.
8. Mr. Dragutin Gajšek – Institut zastare u našem krivičnom pravu i praksi, Zagreb: Željeznička tiskara - 1971.
9. Zagorka Simić Jekić – Krivično procesno pravo u praksi – Službeni list SFRJ -1973.
10. Petrić B., Komentar zakona o krivičnom postupku, Grafosrem Šid 1982.
11. Sudska praksa VSRH : <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra/>
12. Zakon o kaznenom postupku „Narodne novine“ broj 152/08 i 76/09.
13. Izbor odluka – Vrhovni sud Republike Hrvatske – 1993 -2005